מגמר נמי לא תגמרו מיניה [א]דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא בבריא היאך כי קא"ר יוחנן בן ברוקה בשכ"מ דבר אורותי הוא [א]אבל בבריא לא או דלמא אפילו בבריא נמי אמר ליה רב משרשיא לרבא תא שמע דאמר לו רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה [ב]דתנן [ב]לא כתב לה בנין דיכרין דיהוין ליך מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דעם אחוהון חייב (א) [ג]שתנאי ב"ד הוא ואמר לו רבי [ג]יסבון תנן ואמר רבי ילדות היתה בי והעזותי פני בנתן הבבלי אלא [ד]דקיימא לן [ד]בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי אי סלקא דעתך יסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי אלא ש"מ ירתון תנן מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יוחנן בן ברוקה ושמע מינה אפי' בבריא אמר ליה רב פפא לאביי בין למאן דאמר יסבון ובין למאן דאמר ירתון הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם [ה]ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא [ו]תנאי בית דין שאני הכא נמי תנאי בית דין שאני א"ל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון [ז]הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי [ח]דתנן [ה]לא כתב לה בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד והוה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפי' רבנן מודו אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מנויומי לאביי

ממאי

ולא תגמרו. לדון מיניה אלא כפי שדעתכם נוטה דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כדתניא במס' נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטיהרו המתין שעה אחת (ב)ורואהו חזר וטימא אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה (א)לא היה טמא אלא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות (ג) והוא הדין לדבר התלוי בסברא דאין לו אלא מה שלבו רואהו ובפרק קמא דסנהדרין [ו:] נפקא לן מועמכם בדבר המשפט(ס) עמכם בדבר עמכם במשפט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות: **בבריא היאך.** בריא שאמר פלוני יירש שדה פלונית מי אמר ר' יוחנן בן ברוקה דקני כיון דראוי ליורשו: **בר אורותי.** ראוי להוריש מיד שהולך למות וקריגא ביה ביום הנחילו את בניו [דברים כא]: **דאמר ליה ר' נתן לרבי.** שסידר המשנה: **שניתם משנתכם.** אתם שבארץ ישראל: **כר' יוחנן בן ברוקה.** דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין [לעיל קל.]: ר' נתן בבלי היה: **שניתם.** בכתובות לא כתב לה לאשתו בכתובתה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך בניי הזכרים שתלדי לי הם יירשוה לאחר מותי יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחרת: **שהוא תנאי בית דין.** שבית דין תקנו כתובת בנין דיכרין כדאמרי' בכתובות(י) כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו דאם נותן לבתו אינו יוצא מזרעו אם בתו מתה קודם בעלה שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם והוא שיהא שם מותר דינר שלא תעקר נחלה דאורייתא כדאמרינן התם אלמא מוריש האב לבן בין הבנים כר' יוחנן בן ברוקה והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל ולא אליבא דיחידאה: **ואמר ליה רבי יסבון תנן.** ודברי הכל היא. הדר אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהעזותי פני בנתן הבבלי ודחיתיו בדבר שאינו דודאי ירתון תנן דהא קיימא לן דכתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן דמשמע לשון מתנה הוה משמע מעכשיו ואם מכר לאחד (מהן) הוי טרפא ממשעבדי שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמן ואי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי אלא משום הכי אמרינן לשון ירתון דלשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה על כרחין ירתון תנן ויפה הקשה לי ר' נתן: **מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא.** יתור לשון הוא דלא צריך: (ו)**ושמע מינה אפילו בבריא קאמר.** ואפילו תנינן יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן איכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי ור' נתן דהוה מקשה לרבי איכא למימר דתני יסבון וסבירא ליה דטריף ממשעבדי ורבי שסתם כריב"ב משום דהכי סבירא ליה כדאמרינן לעיל [קל:] אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' חנינא א"ל ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: **האי סברא.** דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא שיורשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין: **אמר ליה רב פפא לאביי.** רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן וה"ק למה ליה לרבי למימר לרבי נתן יסבון תנן לאוקומי מתני' לדברי הכל וכי תנינן נמי ירתון דברי הכל היא דהא בין למ"ד יסבון תנן בין למ"ד ירתון תנן איכא לאקשויי אמאי קנייא האי מתנה כלל הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה ואפילו לר' מאיר דאמר [קידושין סב:] אדם מקנה כו' הני מילי לדבר שישנו בעולם דכיון דהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו אבל הכא לא מצי משעבד נפשיה: **אלא תנאי בית דין שאני.** דאלים תנאי ב"ד משום דהפקר ב"ד הפקר להקנות אפי' לדבר שלא בא לעולם והכא נמי אלים תנאי ב"ד ואע"ג דאמרי רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני הכא קני ואפילו כרבנן אתיא מתניתין: **א"ל משום דמפיק לה בלשון ירתון.** הא דלא קאמר ליה הכי משום דהוה א"ל ר' נתן ומפני מה הנחת' לשון יסבון ותנית' לשון ירתון אלא משום דלבך נוטה אחר ר' יוחנן בן ברוקה ומשום הכי א"ל יסבון תנן והדר מתחרט רבי בעצמו משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שנית' ירתון מצי אמר ליה משום הכי שנינן ירתון לומר דלא טרפא ממשעבדי: **לאו מילתא היא דאמרי.** דודאי לא היה צריך רבי לומר יסבון תנן דבלא שום דיוק מתני' אפי' כרבנן אתיא דהא קתני בסיפא דההיא משנה דכתובות אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבן וכו' ומיתזנן מנכסיי אחר מיתתי כלא"ל אלעזר בן עזריה לקמן [ע"כ] וזה לשון מתנה בסוף אפילו רבנן מודו כדתנן במתניתין [לעיל קכו:] כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף דבריו קיימין ואוקימנא [לעיל קכט:] אפילו בשני בני אדם ושני שדות ובלבד שיהא תוך כדי דבור והכא שתי תקנות הללו כיון דבבת אחת תקנו הוי כמו תוך כדי דבור והאי דקתני לשון ירתון לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות:

ממאי

ושמע מינה אפי' בבריא נמי. אפי' בלא תנאי ב"ד דהכי משמע המשנה לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אבל כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד חייב דבבריא נמי קאמר אמר ליה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואם כן אפי' כתב לה ע"כ לא קנו אלא משום תנאי ב"ד וה"נ אע"ג דבבריא לא קנו הכא קנו משום דהוי תנאי ב"ד ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה דאית לי' דמהני ירתון בשכ"מ ולהכי הכא אפילו בבריא קנו משום תנאי ב"ד דאילו לרבנן כיון דבעלמא לא מהני לישנא דירתון אפילו בשכ"מ לא ה"ל למתני הכא ירתון אפילו משום תנאי ב"ד אלא יסבון מבני חרי א"ל אביי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון פירוש אע"ג דלא קנו אלא משום תנאי ב"ד לפי שאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מ"מ יש להוכיח דבבריא נמי אמרינן דאי לא אמר בעלמא בבריא לא הוה ליה לתנא לאפוקי בלשון ירתון משום תנאי ב"ד כיון דלא מהני בעלמא אלא הוה ליה למיתני יסבון וליתקנו דליטרוף ממשעבדי או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי אלא ודאי בבריא נמי אמר הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי דתנן כו' והוה ליה לזה בירושה ולזה (ד) במתנה אפי' רבנן מודו ולעולם ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר בבריא בעלמא (ל)וא"כ שפיר קאמר (מ)[ר' נתן] לרבי שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה לדידיה כיון דירתון לחודיה מהני בשכ"מ בבריא נמי תנן ליה במתנה וירושה אבל לרבנן דאמרי לא מהני ירתון לחודיה בעלמא כלל אפי' בשכ"מ א"כ היכי תני ירתון אף ע"ג דמהני ירתון משום דאיכא מתנה בהדיה מ"מ לא הוה ליה למיתני (ה) דלא מהני כלל לחודיה אלא עם המתנה אלא יסבון מבני חרי הוה ליה למיתני ולעולם בבריא לא אמר (נ)ובקונטרס פי' משום דמפיק בלשון ירתון ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם כיון שאין המתנה באה אלא לאחר מיתה ואז הבנים כבר בעולם ובלא תנאי בית דין קנו ואין נראה דברים מי שמת (לקמן דף קמב:) אמר איסור דשמעת ליה לרבי מאיר כו' לדבר שאין בעולם מי אמר אף על גב דכשילדה כבר העובר בעולם:

דלמא

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ב מהל' אישות ומתנה הלכה ב ופי' במ"מ ופ"ו מהלכות נחלות הל' ד ופי' במ"מ סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ה:

צז ב ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ב ופי"ט הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף א וסעיף ג וסי' קיא סעיף א:

צח ד מיי' שם פי"ט הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיא סעיף יג:

צט ה מיי' שם פי"ב הל"ב ופי"ט הל"י וסמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף א וסעיף ב וסי' קיב סעיף א:

◆

רבינו גרשום

שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. כלומר לפי מה שנראה לי באותה שעה חתכתי שמא בשעה אחרת היה נראה לי בענין אחר: בעי רבא. הא דקאמר ר' יוחנן בן ברוקה אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין בשכיב מרע קאמר דבר אורותי הוא אבל בריא דלא בר אורותי הוא דאין נוהג ליתן ירושה כל זמן שהוא בריא לא אמרינן דבריו קיימין אלא על יורשו ממש: אמר ליה ר' נתן לרבי שניתם במשנה כר' יוחנן בן ברוקה. דבריא מורית מי שראוי ליורשו דתנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוון ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דאית להון (מאם אחרת) [דעם] אחוהון כו' והא בריא הוא וקאמר אינון ירתון יותר: אמר ליה רבי לר' נתן מהא לא תפשוט דאין ירתון תנן אלא יסבון תנן. דמשמע במתנה ומתנה מצי למיתן לכל מאן דבעי אפי' לנכרי אבל בלשון ירושה לא: והדר אמר רבי ילדות היתה בי כשהעזותי פני בנתן הבבלי. דאמינא ליה יסבון תנן. משום דלא מצינן למימר יסבון דהא קי"ל כו' אמאי לא טרפא ממשעבדי: בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי לא טרפא ממשעבדי דהא היה קודם שטר שעבוד לקוחות מהאי ירושה דאינו אלא לאחר מיתה. ואי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ דירתון תנן וש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כי האי סברא. אע"ג דלא כתב לה בנין דיכרין אינון ירתון יותר דמצי מורית בשכיב מרע ר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וש"מ אפי' בבריא קאמר: הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כגון הני בנין דכרין דאכתי לא באו לעולם. אלא מאי אית לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ושאני הכי מבעלמא דבית דין אית להו א) בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני בנין דיכרין ירתון אי יסבון יותר על חולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא אחר לא ומהכא לא תפשוט עדיין דהל' כר' יוחנן בן ברוקה אפי' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכא דהלכתא כותיה מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון וקתני ירתון ש"מ אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אפי' הבריא בלא כתובה והל' כר' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי' הא דבעינא לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין כר' יוחנן בן ברוקה דאפי' כרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מתוקמי מתני' דבנין דיכרין משום דקתני סיפא לא כתב לה בנן נוקבן כו'. הוי ליה לזה לבנין דיכרין בירושה דקאמר אינון ירתון ולבנן נוקבן במתנה דקאמר להוי אינון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסיי ג) דהאי מתנה הראוי' אפי' לרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מודו דדבריו קיימין הואיל דקא יהיב נמי בההוא כתובה מתנה לבנתיה ולא הוה כוליה בלשון ירושה:

א) אולי צ"ל דב"ד אית להו רשות להקנות טפי אף דבעלמא לא קנה וכו'. ג) נראה דצ"ל דבהאי ירושה אפי' לרבנן וכו'.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין ו: נדה כ:, ב) כתובות נב:, ג) [שם נה.], ד) [שם], ה) [לעיל קטו: וש"נ], ו) [כ"מ י.], ז) כתובות נב, ח) נ"ל לה, ט) [חסי"ב ינ], י) [דף נג:], כ) [נ"ל אמר ד"ה האי סברא], ל) [גי' רשב"א ומ"מ], מ) [כ"ה בספרים], נ) ליתו בכ"י שלנו [אבל איתא בע"כ בפירשב"ם העקרי], ס) נ"ל לאחר שאהנייה].

◆

גליון הש"ס

גמרא תנאי ב"ד שאני. עי' רשב"א בחי' גיטין דף יג ד"ה אמר אמימר:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' חייב שהוא תנאי ב"ד ואמר לו: (ב) רשב"ם ד"ה ולא תגמרו וכו' המתין שעה אחת חזר כצ"ל ותיבת ורואהו נמחק: (ג) בא"ד שעיניו רואות וכו' נ"ב והתם מפני מעיקרא אחוקיה בטמא כו': (ד) תוס' ד"ה ושמע מינה וכו' ולזה במתנה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפילו רבנן מודו ולעולם וכו' בבריא בעלמא ואפ"ה שפיר קאמר לרבי: (ה) בא"ד לא הוה ליה למיתני ירתון כיון דלא מהני:

◆

מוסף רש"י

יותר על חולקיהון דעם אחוהון. בני אשה אחרת, אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך, ונפקא מינה שמא מרובה היא או שמא יהו בני אשה האחרת מרובים ובניך מועטים ויטול לכן שיטלו כתובת אמן והמרובים כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות (כתובות נב:). יסבון תנן. לשון נטל טוב (שם נה.).

◆

פי' רשב"ם העקרי

בבריא היאך. מי אית ליה לר"י בן ברוקה בין בבריא בין בשכ"מ שמנחיל לבניו כל מה שירצה (המקום אלק כדי לחייב בו שתי מלות וצ"ל או רק בשכ"מ) כדמורית קריב למות וקריגא ביה ביום הנחילו את בניו (דברים כא) שראוי להורישם לאלתר: **דאמר לי' ר' נתן לרבי.** שסידר את המשנה: **שניתם משנתכם.** אתם שבארץ ישראל השנה משנה דכתובות דלקמיה ושתמתם כר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו שירש נכסיו דבריו קיימין ויפסיד שאר בניו את חלקם ולא יפה עשיתם דפסקיתון דבנן ועבידתון כריב"ב. ולפי שר' נתן עלה מבבל קאמר לרבי משנתכם: **לא כתב לה.** לאשתו בכתובתה בין ראשונה בין שניה: **בנין דיכרין כו'.** בנים זכרים שתלדי לי ירשו לאחר מותי את כתובתיך שאירש ממך אם תמותי בחיי והם ירשוה ממני לבד חלק נחלה שירשו בנכסי הנותרים עם אחיהם שיש לי [נ"ל להם] או שיהיו לי מאשה אחרת והיינו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו (כתובות נג:) שהרי אפי' תמות בחיי בעלה יירשו בניה אחר מות אביהם: **חייב שהוא תנאי ב"ד.** דתנאי ב"ד כאילו כתוב בשטר הכתובה דמי. אלמא מוריש האב לבן בין הבנים יותר מבדי חלקו כר"י בן ברוקה דהא לרבנן תנן אם אמר משום ירושה לא אמר כלום ובכאן ירתון תנן: **וא"ל לר' נתן: אנן יסבון תנן.** דהיינו לשון מתנה ומשום הכי דבריו קיימין אבל ירתון לא תנן והיינו כרבנן: **הדר אמר רבי ילדות ושטות היתה בי שהעזותי פני.** להשיב תשובה שלימה לר' נתן שאמרתי לו יסבון תנן אלא ודאי ירתון תנן: **דהא קי"ל כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי.** משום דכן ירושה לא נפלה קמייהו עד לאחר מיתת אביהם ולאין יורשין מה שמכר אביהן בחייו: **ואי ס"ד יסבון תנן.** הא מתנה משמע מעיקרא הוא דקנייא ואמאי לא טרפא ממשעבדי הא קדמא לכל מאן דזבין מיניה: **אלא ש"מ ירתון תנן.** ויפה הקשה ליה ר' נתן. ואיכא למימר דר' נתן דהוה מקשה לרבי כי הוה תני יסבון וס"ל דטריף ממשעבדי ור' שסתם כריב"ב הא סבר דבלשון ירושה [illegible] [illegible] יורשין כתובת אמם והמותר על שתי כתובות חולקין בינייהו דאילו הוה לה איכא מותר דינר על שתי הכתובות [illegible] כדאמרינן בכתובות (נג.) משום דמיעקרא נחלה דאורייתא מיהו להכי אהני כתובת בנין דיכרין שאפילו אם [illegible]

[illegible]